

Acésta fôia ese
cate 3 côle pe luna
si costa 2 fiorini v. a.
pentru membrii aso-
ciatiunei, éra pentru
nemembrii 3 fr.
Pentru strainatate
1 galbenu cu porto
postei.

TRANSILVANI'A.

Fôia Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana
si cultur'a poporului romanu.

Abonamentul se
face numai pe cate
1 anu intregu.
Se abonédia la Comi-
tetulu asociatiunei in
Sibiu, séu prin posta
séu prin domni co-
lectori.

Nr. 2.

Brasiovu 15. Ianuariu 1876.

Anulu IX.

Sumariu: Scurta descriere a unoru evenimente intemplete in muntii apuseni ai Transilvaniei, cu comunele Buciumu, Abrudu-Satu si Carpinisiu. — Adaoase, adnotatiuni si rectificari la istori'a regim. alu II. romanu. — Documente historice din 1848 et 1849. (Urmare.) — Bibliografia.

Scurta descriere a unoru evenimente intemplete in muntii apuseni ai Transilvaniei, cu comunele Buciumu, Abrudu-Satu si Carpinisiu,

incepute in a. 1837 in lun'a lui Iuliu si continuate pàna in 1847.

Comun'a Buciumu cu asia numitele predie séu mai esactu, filiale, Cerbu, Isbit'a, Buciumu sasa, Poieni si Muntari; — comun'a Abrudu-Satu, cu filialele Suharu, Ciurileas'a si Buninsinia; Carpinisiu singuru fara prediu, tôte acestea comune au avutu inca dein tempurile principiloru nationali unu privilegiu, prin care era scutite de prestatiunea roboteloru iobagesci la domnulu pamentescu, care aici era fisculu; ci locuitorii loru cá baiasi, in puterea privilegiului loru avea se administre in totu anulu la camara, séu cumu se dice pe airea, la thesaurulu tieriei, câte trei puncti de auru. Cu acestu privilegiu au traitu acelea comune principali si filialele loru pàna la an. 1820, administrandu nu numai cei trei puncti de auru prescrisi in privilegiu, ci si pàna la 20 de puncti pe anu. Firesce cà li se platea cà si la baiess dein Abrudu si Rosii'a, tragundu-se numai decim'a, si spesele topitului. Acésta stare a locuitoriloru irrità pism'a domniloru spani si administratori ai dominiului fiscale numitu alu Zlatnei, mai cu séma dupa-ce administrarea dominieloru fiscali deveni pe mana magiariloru, parte dein ura nationale, parte dein punctulu de vedere de modus merendi; cà ci precumu amu vediutu, in dominiulu Campeniloru prestarea roboteloru aducea bune sportule spaniloru, controloriloru, ba si judiloru dominali, pentru-cà parte scutea pe unii pentru bani, parte fiindu-cà le dá pe di de lucru dela camara si ceva plata, care inca mare parte se stracurá prin manile spaniloru, controloriloru si ale judiloru dominali, de care spanulu, controlorulu dein Abrudu-Satu care avé sub stapanire numai grigi'a si manipularea paduriloru, nu se poté bucura. Ba si prefectulu dominiului fiscale dein Zlatna inca suferea mare defectu in sportulele sale, ca-ci aici nu avé de a pune judi dominali in totu anulu in fa-care comuna, precumu puné in dominiulu Campeniloru si Zlatnei, despre carii e lucru adeveritu, cà trebuea se dea domnului prefectu cam dela 20 galbeni, di: douedieci

de galbeni in susu; apoi lucru fôrte firescu, cà candidatii séu concurentii trebuea se se inpace si cu domni, cu spanu, controloru, pincernariu (colceriu), cà toti asteptau dio'a cea luminata, in care avea se constitue judi dominali. Acestu scadiamentu dein veniturile functionariloru era fôrte batetoriu la ochi domnului profectu, spanului si controloriloru, dela asia numita spania dein Abrudu, pentru-cà acestea comune nu avea, nici au avutu vreodata judi dominali, ci ei avea unu magistru de bai (numitu vulgo Bergmeister), care se alegea de càtra respectivele comune, apoi se intrea pe viétia de càtra presedintele judetiului montanu, Judicium Montanum. Acestu oficiu l'a portatu pàna la môrte si tatalu fericitulu metropolitu Sialutin in comun'a Abrudu-Satu, care oficiu era inpreunatu cu unu salariu erariale. Asia administratiunea fisco-dominale dein Zlatna cu spanii dein Abrudu-Satu miscara tóta piatr'a la regesculu tesaurariatu, cà se constringa si pe acestea comune mai susu amentite la robota. Tesaurariatulu silia pe locuitori prin auctoritatele comitatului; inse comunele nu s'au supusu la robota. De aici se incepù unu procesu formalu intre fiscu si mai de multe ori amentitele comune. Procesulu curse la comitatu, la tabl'a regésca si la gubernu. Era inse lucru firescu, ce s'a potutu vedé dein capulu locului, cà comunele voru perde procesulu, precumu l'au si perdutu sub pretestu, cà n'au mersu la tabl'a regésca, pentru cà se si produca la tempulu seu inaintea asia numitului forum productionale privilegiu ce voru fi avutu. Comunele avea in Aiudu advocatii loru, pe carii ii platea grasu. Advocatii inbarbatá pe ómeni ca voru dobandi; inse tesaurariatulu dupa-ce s'au adusu final'a decisiune, au cerutu dela gubernulu Transilvaniei brachiumu militare, adeca fortia armata asupra comuneloru. Gubernulu a si incuviintiatu esirea fortiei armate pe capulu locuitoriloru.

Asia in an. 1837 in 6. Iuliu veni acelu brachiu sub conducerea vice-comitelui Predetics dein partea comitatului, éra dein partea fiscului administratorulu dominiului fiscalu dein Zlatna, Franciscu Fillenbaum, cu o compania de pedestrime sub conducerea capitanelui Vizner si a vice-capitanului Wolfahrt, asemenea unu despartimentu de cavaleria dintre grani-

tierii secui dela Oiesdia si Agarbiciu, sub conducerea locotenentului Potsa, éra cá jude procesualu (subprefectu, szolgabireu) era Tóvisi Gergely. Acestia cu totii sosira in 6. Iuliu 1837 in prediulu Buciumului numitu Cerbu. Pe aici trecura in liniste, provocandu poporul cá se vie in satu (Buciumu). Trecundu inainte in confiniulu hotarului Buciumu-Satu, afla inplantatu unu lemnu, in alu carui verfu crepatu era pusu unu banu, precumu dicea ei de trei mariesi, cá protestu, se nu intre in comun'a loru. Trecura si pe aici; inse in departare cá la 500 de pasi, era adunati cá la 200 de ómeni, inse nu armati. In fruntea acestora stá unu Cosma Manasie dein prediulu Muntari, tienendu cu amendoue manile privilegiulu decopiatu si aratandu'lu cátra conducatoriú brachiului. Sosindu in fruntea cavaleriei capit. Vizner se arunca cu calulu dreptu spre Cosma Manasie, si vrú se'í smulga scrisóra de in mana, inse acesta o trase indereptu. Atunci capitanulu Vizner incepú a'í mesura pe spate si capu cu sabi'a; elu se aruncá si ei prinse calulu de freu; poporul incepú a fugi pe unu períu in susu; dara locotenentele Potsa comandá cavaleri'a in susu, care intorse pe ómeni indereptu, apoi ii luara in careiu, si ii adusera in satu (Buciumu). Aici ei inchisera in mai multe staule (grasdiuri), punendu sentinele indoite in giuru; dupa acésta numai decátu dederá ordinu judelui comunalu, cá se aduca diece capete de vite, care aducéndule, macelariulu dein Abrudu, Kóvári Jozsi le taiá fara mila, apoi bucatariulu Gyöngyösi dein Zlatna, pregatí unu prandiu stralucitu. Asia domniú se ospetara plini de bucuria, cá au facutu o invingere asia mare. Inse la prandiu dise Vizner: Dóca era numai 200 cá Manasie, in sila amu fi intratu in Buciumu. A dou'a di se incepú criminal'a si barbar'a executiune. Mai antaiu fú scosu la banca Cosma Manasie cu alti noue insi langa sine. Pe acesta ilu puserá mai antaiu pe banca, apoi 4 corporali dela cavaleria, unguri dein Oiesdia si Agarbiciu, s'au perendatu, pàna ce iau mesuratu 100. di: una suta de toiege. Elu era in etate ca de 28 séu 30 de ani, de statura de midiuocu, omu camu uscaciosu, inse curagiosu, dara nefericitu, cà-ci prin crancen'a bataia fú infrantu de síele, adeca schilavitu asia, in càtu nu mai era in stare de a'si mai castiga pana siesi si familiei sale, ci in tóta viéti'a sa au amblatu in cãrji; l'amu vedintu schilavitu, cersindu inca si pe la an. 1852, dara apoi a moritu. Dupa acésta urmá executiunea cu ceilalti pe rondu, care durá 5 dile; inse nici unulu n'au scapatu dein 40 de toiege mai diosu, ci camu 50—60 si 80. Merita aici a se aminti si acea giurstare, cá pe ceia carii era surpati, séu cumu se mai dice, avea vetamatura, de cari suntu multi intre baiesi, ii batea cu câte 50 de vergi (smicele) pe trupulu golu.

Dupa-ce petrecura aici 9 dile, macelara la vreo 50 de vite, si storsera vreo 20 de miú fl. m. c. in bani sunatori, plecara in 15. Iuliu cátra Abrudu. Era intr'o di de luni, candu e tergu de septemana in

Abrudu. Eu eramu in Abrudu, unde vediu pre unu Cióra Ilie (Simina) dein Abrudu-Satu, care inca amblase cá plenipotentiatu in caus'a comuneloru, si mie imi era cunoscutu, fiindu-mi consociu intr'o baia. Eu ei diseiu: Baciule Ilie, te fa camu de laturi, cà-ci astadi mane voru veni catanele aici, apoi se nu o patí cá Buciumanii. Acésta era camu pe la 2 óre dupa amiadi. Noi stateamu in piatia, inaintea pravaliei (boltei) lui Enyedi Jozsi; dara spre mirarea mea omulu simplu imi respunse, ca nu crede se vie, cà-ci orasiulu nu'í lasa se tréca pe aici. Elu abia terminá vorb'a, candu se si audira dobele pe uliti'a de cátra Buciumani. Eu ii diseiu: acuma credi baciule Ilie. Elu imi respunse: Acuma nu numai credu, ci si vedu, cá se si vedea fruntea militiei. Asia Ilie o tuli la plafu. Indata si sosira in midiuoculu piatiei; in frunte era Vizner cu sabi'a radicata in susu, candu éta cá vine inaintea lui unu haiducu alu orasiului, care se numia Friss Pista. Acesta inca era cu toia-gulu seu radcatu in susu, si dise in limb'a magiara aceste cuvente: Intréba domnulu jude primariu, cá cu a cui licentia treceti prin orasiu? Atunci capitanulu Vizner strigá cátra elu: Weg von hier. La aceste cuvente Friss Pista le puse in teaca si se facú nevedintu printre multimea de poporu. Judele care l'au tramisu, se numea Nagy Károly. — Totu in acestu momentu vede consiliariulu Fillenbaum, pe unu omu dein Carpinisiu cu numele Coroiu Petru, care era departe de mine cá vreo 15 pasi, si ilu intréba, de unde esci? Elu respunse: dein Carpinisiu, Maria Ta. Atunci se intorse cátra unu oficialu dela spania si ei dise: „Ez is aféle, si acesta e de aceia. Acela ei respunse: mind aféle, totu de aceia. Atunci striga: Patroll her, si venira 5 soldati cari ilu luara intre puscii. Ii mai dise: pe tine facemu catana. Elu respunse: Nu suntu bunu, Maria ta, ca suntu vermemosus dein lontru. Acestu Coroiu Petru era in etate camu de 28 de ani, cantoru si curatoru la baseric'a gr. or. dein Carpinisiu. Asia l'au dusu intre puscii, si iau mesuratu 30 de toiege, in 16. Iuliu in curtea judelui comunalu Bidiga Alexandru (Ciocu).

Aici in Abrudu-Satu comisiunea petrecú numai in 15. si 16. Iuliu, in care tempu facura repartitiuni, câte vite de macelatu se aduca, si cáta suma de bani; asia si pe celu mai miseru se repartira câte 5 fl. m. c., éra pe cei mai cu stare la 10 fl., ba si pàna la 20 fl. m. c.

In 17. Iuliu plecara cátra Carpinisiu. Dupa prandiu, si camu pe la 5 óre in aceea si di ajungendu in marginea satului la unu podu care este pusu peste ap'a Vîrtopului numita, aici stetera in locu si incarcara puscele. La marginea podului se incepe gradin'a parochului gr. c. Ladislau Balintu; totu acolo era si este si astadi o cruce; langa crucea aceea stetea amintitulu parochu cu parochulu gr. o. Moisi Manovicu, éra cu càtiva pasi mai inainte, stetea unu singuru omu cu numele Onu Precupu, candu-va granadiru, éra acuma demisionatu. Acesta tienea in mana

o flamura alba. Vice-comitele ilu intréba, cà ce voiesce cu aceea? Elu respunse: noi voimu pace. si acesta e semnu de pace, si noi primimu brachiulu, déca e trimisu dela inaltiatulu Imperatu, si nu ne punemu in contra. Ca acésta ei respunse v. comitele: Bine, ca déca nu ati vré pace, eata pacea este aici, aratandu pe cavaleri'a care era in fruntea pedestrimiei. Dise mai incolo: Asia dara déca voliti pace, totu omulu se stea acasa, si candu va fi chiamatu se stea inaintea comisiunei, ca apoi cu voi nu vomu face cumu amu facutu cu Buciumanii. Asia incarcerindu-se cu totii, a dou'a di in 18 au luat list'a contributiunei si au facutu repartitiunea. Dupa acésta s'au confiscatu tóta averea miscatóre a corifeiloru cari au amblatu in caus'a procesului. Acestia era dein Carpinisiu cu numele Gligoru Ionutiu (Rendesiu), Sirbu Todoru si Balea Georgie (Bocsia). Acésta avea locuinti'a sa tocma langa fundulu internu unde au fostu cas'a lui Closé'a, éra dupa anulu 1784, derimata. Aici au statu comisiunea pàna in 21. Iuliu, cu totu brachiulu militariu, apoi dupa-çe se macelara multime de vite, si s'au strinsu banii repartiti, in aceeasi di au esitu dein satu.

Dupa daunele ce s'au facutu acestoru comune in vite si in bani, dara mai cu séma prin terorismulu cranceneloru batai, s'au invoitu cà voru presta robota, rezervandu-si dreptulu de a'si continua procesulu. Aici vine a se insemna, cà dilele de robota care le-au fostu defiptu, era 6 septemani pe anu, in care primavér'a si tómn'a aveau a merge cá se scota lemnele aruncate pe apa dein munti pentru ustrinele (cohurile) dela Ofenbaia. Li-s'au promis de càtra comisiune, ca pentru acelu lucru voru capata si ceva plata dela erariu, cà-ci erariulu platea camu 20 cr. m. c. la unu lucratoriu, pe di; inse acésta suma inca se stracurá prin manile oficialiloru spanali, si ale judiloru dominali, in càtu ómenii primeau fórte pucinu, ba unii mai nimicu, pentru-cà nu li se dá bani atunci candu isi implinea dilele, ci îi amaná cá se mérga acolo peste 2 séu 3 septemani, apoi dupa ce mai petrecea pe acolo câte 3—4 dile, se trediea ca capeta 3—4 douedieceri. Asia la partea cea mai mare de ómeni urinduse de atata strapatie, nu mai mergea dupa bani pe la Ofenbai'a cale de 4 miluri. Ei prestara acésta robota vreo 6 ani; inse vediendu de o parte, cà sum'a de bani ce li s'au apromisu nu li se dedea, éra de alta parte vediendu, cà cei cu stare mai buna, adeca asia numitii bogati, nu mergu cu densii, nici nu tramitu in loculu loru pe altii, ci dupa cumu insii dicea, candu îi intrebá: Noi neamu inpacatu cu domnu spanu, si cu judele dominalu, nu avemu de a merge pe acolo; si asia ómenii successive éra au incetatu a mai presta robota, cari cu tóte ocasiunea se provocá la privilegiulu célu avusera in putere.

Aici mai am se atingu, cà dein partea fia-carei comune era alesi barbati de incredere, carii portau procesulu prin advocati. Asia dein partea Carpini-

siului era cei trei, pe carii iam amintitu mai susu, éra dein partea Buciumaniloru, era unu Crisnicu Todoru, Ciandra Todosie si Davidu Pavelu (alu Digi); dein partea Abrudu-Satului Cióra Georgie si Simina (Cióra) Ilié. Acestia toti au fostu prinsu si escortati la arestulu dominale dein Zlatn'a, mai antaiu, éra de acolo in carcerile comitatului la Aiudu, confiscandu-se tóta averea-miscatóre. In Aiudu iau tienutu unu anu si diumetate, unde frecau pentele cele de 24 punti, si maturau in tóta septeman'a piati'a.

Dupa acestia se radicara altii, carii au pasitu cá conducatori ai procesului; inse acestia ab incognito, mai cu séma Buciumanii, carii mergèndu la Aiudu la advocati, acolo se intalnira cu una femeia, care se numea Varga Katalin, nascuta precumu se spune, deintr'unu satu de langa Kohalmu (Rupea). Acésta era muliere agera si elocenta; vorbindu ea bine limb'a romana, apuca cu ómenii nostri in vorba. Acestia îi spunu tóta caus'a, la care ea dice, cà le va ajuta, cà-ci densa are unu frate care este agentu la curtea imperatésca in Vien'a, si numai se urdiésca procesulu aici la Sedri'a generale, cà apoi la curte este tréb'a ei. Ómenii se bucurara, si asia conducènduse dein nou advocatii, adusera pe Varga Katalina, séu cum o numea ei, „dómn'a nóstra,“ la Buciumu-Poieni. Aici îi facura locuintia stabila. Ea dein candu in candu mergea la Aiudu la advocati, de unde aducea resultatulu, cà sub numerulu cutare s'au bagatu cartile loru la gubernu; de alte-ori cà sub cutare numeru la curte. Imi aducu bine aminte, cà in anulu 1845 volindu a exarenda oficiulu fisco dominalu dreptulu crismaritului in Buciumu, unde nu mai fu exarendatu, ci comun'a avea jus liberum educilli, Varga Katalina scrise o epistola la unu advocatu dein Abrudu, Szakáts Samuel, in care ilu rogá cá se conlucre la spanatulu dominale dein Abrudu, se nu faca nebunia cu exarendarea crismeloru, pentru-ca dicea ea, s'ar putea intempla ceva nenorocire in satu. Epistol'a era in limb'a magiara; o amu cètitu si eu. Ce e dreptu, nici ca s'au exarendatu pàna in 1848, adeca numai dupa-çe vení sant'a libertate nemtiésca si ungrésca.

Lucrurile standu asia, tesaurariatulu si administratiunea fisco-dominale neincetatu provocá pe oficiulu comitatului cá se prinda pe Varga Katalin, care au adusu pe poporu éراسi la renitentia, si agitédia intre poporu in contra fiscalui. Dela comitatu venea ordinatiuni peste ordinatiuni la judele procesuale politicu (szolgabiren), cá se o prinda. Dela acesta venea la judele comunalu; inse poporulu dicea, cà cine va avea diece capete, se-si puna numai man'a pe dómn'a nóstra. Asia nime nu cutediá se se atingu de densa, de si venea de multe-ori si la Abrudu la tergu de septemana; inse totu-deauna cu trei patru juni dein cei mai vigorosi in giurulu seu. Asia densa petrecù camu dela anulu 1840, in comun'a Buciumu-Poieni in cea mai buna siguritate si liniste, pàna in anulu 1847.

Nunc venio ad fortissimum virum.

Cu inceputulu anului 1847 in 17/5 Ian. intra in opidulu Abrudu vicariulu generale alu episcopiei Sibiuului Andreiu Siaguna cu vice-comitele comitatului Albei-inferiore Pogány György. Vicariulu Andreiu Siaguna dupa-ce s'au incuartiratu la curatorulu primariu Alesandru Colosia, numai-decātu trimite la Buciumani unu elisieriu (crisnicu, fetu), cá se vie la densulu parochulu dein prediulu Isbit'a Georgie Suci, care presentanduse, ei demanda cá se pregátésca pe dio'a urmatóre, care era botezulu Domnului, unu prandiu, cà-ci santi'a sa cu alti domni va fi acolo la cultulu divinulu si la prandiu, si se conchiame la beserica si pe fruntasii dein celelalte comune, precumu si pe domni'a loru, cà are se le vestésca nescari ordinatiuni venite dela Imperatulu. Pop'a fiendu omu cu stare buna, pregatí unu prandiu stralucitu; insciintià pe fruntasii poporului dein tóte comunele Buciumani cá se vie la beserica in Isbit'a, cá vine Mari'a sa domnulu vicariu, se le vestésca unele porunci venite dela Imperatulu. Asia pe candu se mai terminà cultulu divinulu, ómenii concurgu dein tóte partile. Esindu dein beserica, ii intréba cumu stau cu procesulu cu Fisculu. Ómenii spunu, ca procesulu eurge. Ii intréba mai incolo, ca au ceva carti. Ei respundu, cá au la dóm'n'a. La aceste le respunde parentele vicariu: Asiu vrea se le vediu. Atunci ei provóca pe dóm'n'a care stá mai in departare intre poporu, cá se mérga la Mari'a sa se'i spuie. Dóm'n'a se apropie cu incetulu, pàna deinaintea portiei parochului Suci, unde langa o sanie cu patru cai stetea vicariulu Siaguna si vice-comitele Pogány Gyuri. Apropianduse dóm'n'a Varga Catarina de sania, vicariulu schimba cu dens'a 3—4 cuvente in limb'a magiara, dupa aceea ei dice, se se suia in sania. Densa nu voiá. Atunci o apuca si o arunca in sania. Se arunca si vicariulu cu vice-comitele, si fiindu caii prinsii, strigara: Hajcsad Jantsi (Mana Ioane). Atunci cei patru cai sirepi, numai sburá pe calea cea de sania, éra poporulu care stá in departare camu de 100 de pasi, incremeni si stá uimitu, si numai doi teneri strigara: Nu lasati bata-ve Dumnedicu, ca éta, duce pe dóm'n'a nóstra. Inse sani'a nu se mai vedé, cà-ci trecù cá fulgerulu càtra Zlatna, unde si sosira in aceea si de tempuriu. De aici apoi pe dóm'n'a a dou'a di o escortara la Alb'a-Iuli'a, unde fu arestata in fortaretia pana in lun'a lui Novembre 1849, candu prin gubernatorulu Ludovicu Wolgemuth fu eliberata si obligata cá se se intórca la locul nascerei sale, unde s'a si dusu. La acestu passagiu amu disu: nunc venio ad fortissimum virum; inse nu dein ceva ironia séu sarcasmu, ci dein acelu punctu de vedere, cumu-cà prindietoriulu au avutu mare taria de sufletu si agerime de spiritu, cà déca nu se grabea, se intemplá o mare nenorocire de ambe partile.

Comunele nu se redimá in procesulu loru numai pe Varga Katarina, ci in anulu 1846 Septembrie 22. inchieiera unu contractu cu avocatulu de langa

gubernulu Transilvaniei domnulu Alesandru Bohetielu, subiu-semnatu de Pál Sándor si Hoszu Lászlo, cá se le póрте procesulu. In contractu stá, cá se'i dea in totu anulu pàna la finirea procesului 100 fl. m. c., care suma avea a o solví in doue rate, si adeca 50 fl. in 22. Martiu, éra 50 fl. m. c. in 22. Septembrie. Acestu advocatu au aflatu de bine a merge in acésta cauza la faci'a Maiestatei sale Imperatulu Ferdinandu cu doi deputati dein comunele procesuante. Comunele au alesu si plenipotentiatu in 1847 Martiu 1. pe Coroiu Petru (celu batutu) dein Carpinisiu, si pe Crisnicu Todoru dein Buciumu-prediu Poieni, si cu acestia au calatoritu dn. advocatu Bohetielu (acuma capitanu supremu la Naseudu) in lun'a lui Martiu 1847 la Vien'a, de unde ce respunsu séu resolutiune va fi primitu. nu sciu, ci in urma anulu emanciparei popóraloru 1848 puse capetu si acestui procesu.

Amu-scrisu in Rosi'a de munte, in anulu 1875 lun'a lui Novembre, sine ira et studio.

Simeone cavaleru de Balinth,
parochu g. c. alu Rosiei si prot. tract. Bistrei.

Adaose, adnotatiuni si rectificari la istori'a regimentului alu II. romanu.

(Urmare.)

In 3. Ianuariu 1849 desdemanétia plecandu transportulu dein Lesiu, insocitu acumu si de Lazarik cu patrolulu lui, inaintétia prin munti si paduri.

La obírsi'a Tureacului, mergundu mediculu regimentului Dr. Guido Nagy ceva pré inainte si departanduse de transportu, caditù fora veste in man'a unui patrolu de husari Kosuthiani, care cu grab'a 'lu dusera catra Tih'a, de unde apoi ajunse in captivitate la Clusiu.

Transportulu lui Binder au ajunsu sér'a la Dealulu-Senieniloru, unde a remasu pana demanétia in 4. Ianuariu 1849.

Mersulu era fórté ostenitoriu; neua mare, caile neamblate; capitanulu Ioanu Paserariu (nasc. din tiér'a Oltului) si Kohl, avea langa densii unu soldatu sdra-venu din St-Georgiu, de pe valea Borcutului, numele lui Mihailé Sfrangea. — Acesta portá unu vasu de lemnulu cá de 6 copuri cu vinu bunu, apoi una traista cu victuale, in spate. — Audiai candu si candu pre bunulu Paserariu, ostenitu, siediendu pre unu grosu: „mei Mihaiu, mai ado cea pliosca.“ (de mortuis nil nisi bene).

Plecandu de ací catra Tihuti'a, vinu ómeni dein Borgau, si spunu, cà Bem ajunge acuma catra Tihuti'a, cumca Urbanu a trecutulu catra Poian'a-Stampi, si cà pre capit. Angerer l'au dusu ungurii in captivitate.

Acuma nu era consultu a trage catra Tihuti'a.

Binder cu ai sei se reintórna éراسi la Dealulu Senieniloru, dispune cá ladile cu zúnderii se le ascundia in padure, talianduse preste ele bradi si mo-

lidi, éra banii constatatori din metalu de argintu se impartu la oficiri si subof. pe langa specificare facuta de adjutantulu Domide. Acestea s'au facutu, pentru cà de aci incolo nu mai putea strabate cu caii.

Trecundu prin Poian'a lui Tolosiu dein Prundu, esf transportulu in drumulu celu mare dein diosu de comand'a la Dealulu-Rusu, si apucà catra Priporulul Candri.

Atunci se audu tunurile in Tihuti'a, dovada cà Bem ajunsu acolo, au atacatu anteposturile lui Urbanu, lasate la Tihuti'a.

Mergundu transportulu catra Poian'a-Stampi, se intalnesce cu Urbanu, care cu escadronulu de dragoni Savoyen Nr. 5 grabese espre Tihuti'a intru succursu celoru atacati.

Cam preste un'a óra sosese in Poian'a-Stampi (pre teritoriulu Bucovinei) Urbanu cu dragonii si o parte a anteposturiloru din Tihuti'a, care a scapatu de acolo cu tunurile. Comandante de artileria éra Oblt. Franz Hübl dela reg. de art. Nr. 5 (astadi F. M. L. in activitate).

Inca in acea nópte (3. spre 4. Ianuaru 1849) s'a retrasu Urbanu inpreuna cu despartimentulu lui Binder pàna la Dorna-Vatra.

In 5. Ianuaru 1849 camu pela 11 1/2 óre a. m. Bem in frunte cu legionarii vienesi si cu tunurile se aflá inaintea Dornei.

Se incinge bataia infocata, inse scurta, la podulu Dornei. Capit. Gerlak dela cordonisti vulneratu, mai multu soldati morti si vulnerati.

Urbanu se retrage catra Iacobeni si Valea Putnei. Bem nu s'a incumetatu a ne persecuta (verfolgen) mai afundu in Bucovin'a, audiendu, cà in Gur'a-Negri (in Moldov'a) langa Dorn'a se afla dejá unu despartimentu de cozaci rusesci.

La invasiunea catra Morosieni in 6. Februaru 1849 au avutu col. Urbanu afara de trup'a de linia Carolu Ferdinand, Sivkoviez si cordonisti, dein reg. seu propriu adeca alu II. rom. confinariu, pre urmatorii oficiri si subof. langa sene.

Capitanulu Simeonu Varareanu, locot. prim. Fr. Storch, adjut. Pantelemonu Domide, calopinu Carl Urbanu, sergente Gabriel Popu, corporali: Iacobu Gftia, Michael Orbanu, Ioanu Iliesiu, tribunu: Nicolau Rusu, voluntariu dela Chioaru.

Marsiulu, socotitu dein Dorna-Vatra, preste Poian'a-Stampi, Priporulul Candri, Dealu-Rusu, Poian'a lui Talos, Dealulu-Senieniloru a duratu nu 20, ci 36 óre. Magur'a-Calulni, Tihuti'a, Fontan'a-Ianului, séu cu unu cuventu, totu muntele „Miroslav'a“ s'a incungiuratu. Toti au mersu pedestrii dela Urbanu pàna la gregariu.

Nea mare, frigu, carari neamblate.

Este adeveru, cà sergentele Gavrilu Popu dein Feldra a facutu multu prin escursiunea càtra Morosieni, a fostu inse mai totudéuna insocitu de corp. Gftia, Iliesiu si Orbanu, toti trei dein Borgau.

Apoi locot. prim. Storch servise mai inainte in

Borgau-Bistritia, cunoscea bene terenulu. La mandatulu lui Urbanu facuse mai nainte locot. prim. adjut. P. Domide, cu una compania de cordonisti o recogn. càtra Ilva-mare, avendu a cerca si a aduce acelea ladi cu zúnderi, cari s'au fostu ascunsu in dealulu Senieniloru in 4. Ianuaru 1849. Acésta recognosc. a urmatu in 30—31 Ianuaru 1849 si anume preste Poian'a-Stampi, Dealu-Friu, Dealulu-Ivan, apoi Ilva-mare, Dealulu Senieniloru, Poian'a lui Talosu si retour.

Spre transportarea ladiloru s'au recuiratu locuitori dein Cosna.

Intreprinderea a succesu; Domide a reportatu la întórcere col. Urbanu tóte cu d'ameruntulu, descriindu caile, potecile si starea inemicului in Rodn'a si Morosieni. Acestea considerate tóte, au nascutu ide'a in Urbanu de a intreprinde o navalire in Borgo-Morosieni si a prinde bat. lui Kofler.

Locot. Silvestru Thomi (acumu in pens.) éra comand. de pioniri; avea 100 granitieri dein populatiunea granitiera sub man'a sa in Poian'a-Stampi; densulu avea a inchide si a deschide drumurile, a face si a strica podurile, si a curati neu'a de pre drumu cu lopeti; de unde s'a si numitu acestu despartimentu „Lopatari.“

Éra navalirea (Ueberfall) in B. Morosieni a urmatu asia: Pana a nu crepa de di, in 6. Februaru 1849, Urbanu se aflá cu ai sei dein diosu de Morosieni, (càtra Tiha.)

Urbanu descopere comandantiloru de trupe in scurtu planulu seu, ceea ce pàna in acelu momentu nu se facuse, de téma cà se nu se intemple vreo tradare.

Éra inca camu intunerecu, candu ajunsera in capulu satului Morosieni la asia numit'a pórtá. Aci stetea unu vedetu; acela strigà: Álj, ki vagy? Storch pe acestea dice: „Székely katona.“ (Se asteptá de vr'o cateva dile se se schimbe batalionulu lui Kofler cu altulu dela secui, despre care Urbanu a fostu aflatu mai inainte). Soldatulu unu slovacu, dice „dobre, dobre“ si pune pusc'a la petioru.

Gftia ilu cuprinde dein dosu, i tiene gur'a si i apuca pusca.

In momentu suntu culesse puscele caraulei (Wache), care éra afara la paretele casei dein drépt'a, apoi soldatii dein laintrulu casei prinsi si pusi sub paza.

Asia a urmatu apoi si in Morosieni prinderea si desarmarea soldatiloru inemici din casa in casa. Asia a devenitu prinsu intregu batalionulu maiorului Kofler, 2 tunuri cu cai cu tóte bagagele, munitiunea, mediculu etc. etc. Colonelulu Urbanu insocitu de oficirii granitieri si 1/2 comp. cordonisti grabi numai de-càtu la cuartirulu oficiariloru inemici, cari toti éran in cas'a fostului locot. granitieriu in capulu satului Morosieni dein susu. Se incungiura cas'a prin cordonisti; la usi si ferestri puscile in crucisiu. Urbanu apare in usia (densulu si of. lui cu sabi'a trasa) si dice „Guten Morgen! Urban ist da! „Sie sind gefangen!“ Maiorulu Kofler si 11 of. ai lui s'au inspaimantatu. Unii se spalá, altii se peptiná. unii 'si

tragea cismele, alții nadragii. N'au făcutu nece o încercare de rezistență, că-ci vediu la ferestra baionetele. S'au escortatu cu totii la Tihuti'a, unde li s'a datu dejunu unu castrolu de supa de chiminu (Kümmelsuppe).

Pre candu se petrecea acestea în B.-Morosieni, vine un'a trupa de inemici de cătra B. Tih'a repede pe drumu cătra Morosieni; inse divisionulu Br. Sivkovich (capit. Kaufmann) postatu în capulu satului din diosu, îi primesce cu focu și îi respinge indereptu.

Urban ajungendu la Tihuti'a cu cei prinși și 2 tunuri, afla pe marsialulu campestru Fml. Malkowsky, care venise cu graba dela Câmpulungu, că-ci audise, că Urbanu ar fi disparutu dein Dorn'a, Primirea fû cu acestea cuvinte: „Herr Oberst! Ich gratulire zum M. Theresien-Orden.“ Oficiarii și soldatii prinși fura escortati la Cernauti, și de acolo la Lemberg.

(Celu ce a vediu tôte acestea cu ochii, le-a descrisu aci cu d'ameruntulu, și adevărata este descrierea lui).

Dupa acêsta. excursiune impreunata cu nespuse fatigue, a urmatu bolnavirea a multoru soldati austr. și asediarea lor în spitale în Dorn'a și Iacobeni. Colonelulu Urbanu i cercetá în tôte dilele.

La multi le degerasera petiôrele, nasulu, urechile; a trebuitu operatiune, la multi le a taliatu Drulu degetele, petiôrele etc.

Urbanu îi mangaiá, dandule remuneratiune în bani, cu numele la Clementu Todoru 30 fl., Antonu Dichtel 40 fl. Ferdinand Bladek 40 fl. m. c., la E. H. Carl Ferd. Nr. 51 L. I. Reg. Paul Barom 50 fl., Franz Hanns 25 fl., Fr. Narcissenfeld 100 fl. m. c., la Bucov. Cordons-Batail.

Pe candu bataliônele regimentului granitiaru s'au dusu cătra Cernauti spre reorganizare, remasera în Câmpu-lungu reserva (cloparii) pentru servitiu de transportu etc. Comand. era majorulu pens. Bezman, langá densulu locot. pens. Dimbulu și Gregoriu Mihailasiu.

Depoulu reg. cu cancelari'a de comptabilitate (Rechnungskanzellei) se aflá în Cernautiu, comandante cap. Luchi.

Dupa invasiunea dein Morosieni trupele inemice au capatatu spaima, s'au retrasu dein totu teritoriulu reg.; precumu și dela Bistritia pana cătra Desiu și Clusiu.

Sciindu acestea Urban, a induplecatu pre Malkowsky, că se între acuma repede în Transilvani'a pana cătra Reginu și M. Vásárhely, se încerce o impreunare cu trupele lui Puchner, care pre atuncea se aflá la Mediasiu, și asia se elibere érași tîer'a de trupele inemice.

Malkowsky se involiesce. Urbanu pléca cu colón'a sa în 12 Februaru 1849 dein Dorn'a și ajunge în 14 Februaru în Iadu, fora se audia ceva despre inemicu.

În 15 Febr. Urban face cu of. stabului seu și

cu 1 comp. de cordonisti, apoi 1 escadronu drag. Savoieni Nr. 5 una recognosc. pana la Nascudu, cêrca familiile of. și ale partideloru de stabu, le imparte ajutôrie în bani, mangaie pre toti, posteadia 1 comp. de cordonisti (comand. Bauer) la Mocodu și se întôrce la Iadu.

În 17. Febr. 1849 nóptea se face alarmu; una patrola de husari Kosuthiani vine de cătra Bistritia și Wallendorf; pichetele schimba vr'o câteva puscaturi, Urbanu comanda se se faca 2—3 puscaturi de tunu cătra husari, care tunuri se aflau în capulu din josu alu comunei. Husarii se retragu, locot. Iosifu Gaboru (nasc. granitiaru dein Sieuti) dela reg. de dragoni Nr. 5 i persecutédia (verfolgen) cu unu plutonu de dragoni pana cătra Bistritia.

Totu acestu of. facu una patrolare în 16. Februaru cătra Bistritia, de unde aduse mai multe cara cu faina și proviantu, destinate pentru trup'a inemica. La pórt'a cetatiei Bistritia (Spittelthor) era se'lu ajunga husarii inemici, daca Wilhelm Martens nu închidea cu graba pórt'a, și husarii fura opriti de a mai inainta. (Iosifu Gaboru este acumu colonelu în pensiune, și are mai multe decoratiuni.)

În 18. Febr. 1849 în diori de diua Urbanu ataca cu colón'a sa pe Ritzko și trup'a lui la Crainimetu (Beyersdorf) facundu mari perdiri inemicului; Ritzko colonelulu fiindu vulneratu s'a prinsu, apoi s'au mai prinsu 3 of. și 150 soldati, multa bagage, equipage și arme. Aci a cadintu mortu locot. prim. conte Baudissin dela dragoni Nr. 5 și mai multi soldati austriaci.

Locot. Gregoriu Botta facu una diversiune cu mai multi lănceri de cătra Délulu Herinei, tocma în momentulu cerutu, apoi derîmá podulu dela Szerethalva (Seretielu). Capitanulu Fakler și Likudi cu 1 batal. Carolu Ferdinand, plecase anca de cu séra dela Iadu preste Dumitr'a, Cepanu și Trepén cu scopu se fia în 18. Febr. demanétia între Crainimetu și Magerusiu în spatele trupeii inemice. Inse fiindu nea mare și caile neamblate, s'a intardiatu și a sositu numai dupa finirea atacului.

Dela reg. II. rom. granitiaru au luat parte activa la acestu atacu capit. Simeonu Varareanu, locot. I. Friedrich Storch, Pantelimonu Domide, Eduard Pampert, locot. II Gregoriu Botta, Carolu Urbanu, auditoru Adel. Rosenbaum, sergente Gavriila Popu, corp. Iacobu Gítia, Mihailu Orbanu, Ioanu Iliesiu, voluntariu Nicolau Rusu.

În 19. Febr. 1849 s'au mormentatu în Bistritia colonelulu Ritzko, și contele Baudissin. Dela 19. pana 24 Febr. col. Urbanu cu colón'a sa remase în Bistritia, asteptandu dispositiunile dela Malkowsky pentru marsiulu cătra Reginu.

În 25. Febr. 1849 sosi scirea la 12 óre amédi, că Bem vine cu trup'a dela Reginu cătra Bistritia.

În 26. Febr. 1849 urmá bataia mare, încependu demanétia dein josu de Borgo-Rusu, tienendu tóta diu'a și fininduse la B. Prundu.

Bem cu artileri'a sa numerósa atacá pe Urbanu

si colón'a lui. Compani'a de cordonisti dela Mocodu si reserv'a de granitarii s'au retrasu preste Dealulu Strimbei in Valea Borgaului, si pogorindu preste Poderei le-a tramisu Bem si Ioru cateva glóntie de tunu. La acésta bataia au luatu parte activa dein reg. rom. II. granitariu toti acei oficiiri si individi, cari au fostu in 18. Februaru 1849 in bataia la Crainimetu.

In acésta bataia au cadiautu morti: Eduard Pamper, locot. prim. comand. de bateria (monumentulu la Podulu dein josu de B. Prundu), locot. Fogarasi dela reg. Carolu Ferdinand.

Vulneratu locot. Kolozsváry, totu dela acelu reg., apoi mai multi soldati dela colón'a lui Urbanu.

Fml. Malkowsky cu brigadirulu Fischer v. See, in tempulu càtu s'a luptatu Urbanu cu Bem, au siediautu la Morosieni, facundu „Carbonadl si ceai,“ in locu se dea succursu la brigad'a Urbanu.

Dupa acésta bataia s'a retrasu Urbanu cu colón'a s'a in Bucovin'a, unde a si remasu la Dorn'a pana la intrarea corpului rusescu in 17. Iuniu, 1849, sub comand'a generariului Grotenhjelm.

Maiorulu Blaskovits a moritu de tîphus in Iacobeni la 20 Martiu 1849.

(Va urma.)

Documente historice din 1848 et 1849.

(Urmare.)

31. Prochiamațiune, prin care se respunde la ale baronului Nicolae Vay si la a episcopului Ioanu Lemeni.

Comitetul națiunei romane kîtrî frații sîi romani.

Веді Фі дцелесѣ пълъ акъта фраціор, кѣткѣ окжрмѣрѣ дѣреі Ардеалълѣ аѣ лзат'о асѣпра са дналтѣл џенераріѣ-командо дн пзмеле Дмпъратѣлѣл дн пѣтерѣ манифестѣлѣл дмпърѣтеск дін З. Окт. а. к., пентрѣ ка сѣ скапе деара де зидеріле, жаѣзріле ші пѣгжлѣтѣділе челе не маі аззіте, каре ле фак комісаріі, ші оаменіі лѣі Кошѣт спре рѣшілѣ націѣнеі зпгѣреціі дп-аіпѣтѣ а тоатѣ лѣмѣ кѣлѣватѣ.

Сѣ щіці дар фраціор! кѣ дела 18/10 Окт. дпкоачі пзтаі Арделеніі ачеіа сжнт кредіпчощі дпълцатѣлѣл дмпѣрат, каре аскѣлтѣ де порѣпчіле дналтѣлѣл џенераріѣ-командо дмпѣрѣтеск, каре есте дн Сібіѣл, іар чеі че аскѣлтѣ де комісаріі факціѣнеі лѣі Кошѣт, ачеіа тоці сжнт некредіпчощі, ші кѣлѣкторі де жѣрѣжнт.

Ачеіа дпкъ сѣ о щіці фраціор! кѣ деара акѣт есте дмпѣрдітѣ дн дозѣ пѣрці. Партѣ чѣ ретѣчїтѣ діне кѣ Кошѣт, іар попоарѣле челе тѣлте: славіі, ротжніі, кроаціі, тѣзѣціі, пемціі, діпѣ кѣ дпълцатѣл дмпѣрат. Кѣ факціѣнѣ лѣі Кошѣт пзтаі зпгѣрїі діпѣ; дар пѣ тоці, кѣ сѣ лѣсѣм сателе челе тѣлте зпгѣреціі, каре пѣ вор сѣ щіе де ел, дпсѣші Вешелені чел вестіт аѣ фѣдіт дін Пеща де Фріка лѣі Кошѣт, ка сѣ пѣл спжпзѣре, кѣт аѣ спжпзѣрат не комітеле Зічі; апоі ко-

мітеле Сечені зпгѣрѣл чел таре, ші чел маі кѣ міпте декѣт тоці, а пѣзѣніт де сѣпѣраре, вѣзжнд сѣ Кошѣт дѣче ла періре не зпгѣрї.

Дн Ардеал діне кѣ дпълцатѣл дмпѣрат: дналтѣл џенераріѣ-командо, џенераріі чеі тарі, офіціаріі дмпѣрѣтеціі ші тоате офііле дмпѣрѣтеціі, націѣнѣ ротжлѣт, ші сасѣ дптреагѣ.

Зпгѣрїі ші сѣкѣї сжнт пѣдіні ші пѣрѣсіді де тоатѣ лѣмѣ, пентрѣкѣ пѣ апѣрѣ дрепѣтѣл. Нѣ вѣ темеді дар Фраціі ротжніі! пентрѣкѣ акѣт одатѣ не воі вѣ апѣрѣ Дѣмнезеѣ дпсѣші, каре а воіт, ка дп ачест ап сѣ се рідіче дін пѣлѣре ші націѣнѣ ротжпескѣ, вѣ апѣрѣ дпълцатѣл дмпѣрат кѣ офііле сале, вѣ апѣрѣ кроаціі, славіі, сасіі, каріі се офііеск алѣтѣрѣ кѣ воі пентрѣ ліверѣтатѣ націѣналѣ, пентрѣ дптрецімѣ дмпѣрѣціеі, ші пентрѣ дпълцатѣ ка сѣ дмпѣрѣтеаскѣ.

Дпайпѣтѣ лѣі Кошѣт, ші а факціѣнеі лѣі пѣ есте сѣжнтѣ пічі о націѣналітате афарѣ де чѣ зпгѣреаскѣ. Ел пѣ маі врѣ сѣ щіе де дмпѣрѣціа Австріеі, каре стѣ де атжѣт сѣте де апі; врѣ сѣ о рестоарне, ші сѣ факѣ о дмпѣрѣціе саѣ репзѣлїкѣ зпгѣрѣскѣ дін марѣ Адріатїкѣ, пълъ ла Сѣліпа.

Вѣзжнд ел кѣ зпгѣрїі сжнт пѣдіні ші славіі, ші дпкѣпціѣраціі де алте семіпціі тарі ші тарі, де ротжніі, кроаціі, славіі ші пемціі; ші темжндѣсе, кѣ ліберѣтатѣ дї ва дпълца ші не ачещіа ла о трѣпѣтѣ де о потрївѣ кѣ націѣнѣ зпгѣрѣскѣ, ші аша зпгѣрїі дшї вор перде допнїа чѣ тірапѣ — сѣз каре аѣ џемѣт о міе де апі націѣніле ачесте, — шіаѣ пропѣс, ка жпнд ші Ардеалѣ кѣ дѣра зпгѣрѣскѣ, сѣ десѣраче не тоате націѣніле де вештѣлѣтѣл чел сѣжнт ал націѣналітѣдеі, ші сѣ факѣ дін тоате пѣтаі о націѣне зпгѣреаскѣ таре ші таре.

Ачѣста Дмпѣратѣл пѣ о вреа, пентрѣ ачеіа ачещіі оаменіі сѣлѣтечіі с'аѣ тѣпїат Фоарте таре не дпълцатѣлѣл дмпѣратѣл, де че пѣі ласѣ, ка сѣ зпгѣреаскѣ не тоці ротжніі, славіі, кроаціі, тѣзѣціі, сасіі, пемціі, еврейі ш. а., де че пѣі ласѣ сѣ рісіпѣскѣ дмпѣрѣціа, ші сѣ рестоарне тропѣл дмпѣрѣціеі Австріеі дінпрезпѣ кѣ Авѣста Касѣ дмпѣрѣтѣскѣ.

Оаменіі ачещіа тріміт кѣрціі ші прокіетѣчїні дп тоате пѣрціле; тріміт ші ротжнілор, дї пзмеск Фраціі, ка кѣ лїпгѣшіре сѣі аватѣ дела кредіпца кѣтрѣ дпълцатѣл дмпѣрат, ші сѣ діпѣ кѣ еі.

Фрацілор ротжніі! вѣгаціі де сеатѣ, ка сѣ пѣ вѣ дпшеле!

Ачещіі оаменіі алта зікѣ ші алта факѣ.

Еі зікѣ, кѣ патріа есте комѣпѣ а тѣзѣтор, дрепѣтѣріле сжнт комѣне але тѣзѣтор, ші кѣ ар Фі дмпѣрдіт дрепѣтѣріле де о потрївѣ кѣ ротжніі, пелѣсжндѣші шїеші пічі тѣкар жп прївілеціі.

Дака е аша, де че череці 5, 10—20 мїі дела чел че врѣ сѣ рідіче вре-о тіпографїѣ? Атѣпчї пзтаі Кошѣт ар пѣтѣ дескїде тіпографїѣ, ка зпѣл че діне дрѣтѣл пѣгѣпеторїлор дін прїпчїпателе данѣзіене, ші скоате банї дін іад. Де че пѣнеціі чепсѣ не капетеле депѣтацілор діеталї; ка сѣ Фїѣ репрезентаціі дп діетѣ маі пзтаі пемешї вострі, че фѣсерѣ дпгрѣшаціі кѣ сжпцеле ші сѣдоарѣ ротжнілор? Де че в'аці прївіле-

дїат лїмба воастръ, ка съ домпеаскъ песте челелалге, дакъ зїчеїї къ адї шерс прївілеїїме? Де че адї опрїт, шї де че адї зчїс пе ромжнїї алегъторї ла Мъргїта шї пе аїръ, дакъ зїчеїї къ дрептърїле ле адї дмпърдїт къ ромжнїї? Де че н'адї лъсат пе наїїзпъ ромжнъ ка съ ĩнтре шї еа ка наїїзпне дп каса чъ комъпъ а дъреї, адекъ дп діетъ, знде съ фак леїї комъпне пентрх ферїчїръ комъпъ, знде се воръеїе, шї се пзпъ леїї пентрх моартъ шї віаца наїїзпїлор, знде с'а фъкът дптре аменїндерї де моарте шї зпїзпъ чъ терорїстїкъ, каре пе ромжнїї нїчї одатъ пъ 'їа дндаторат, пентрх къ а фост фъкътъ фъръ днвоїръ наїїзпнеї ромжне, шї дп контра еї.

Аша дар фрацї ромжнїї! съ фїдї одїхнїдї дп къпощїнда воастръ, къ наїїзпъ ромжнъ дп Ардеал нїчї одатъ н'а фост свпзсъ пе леце мїнїстерїзмїї зпгъреск; комїсарїї мїнїстерїзмїї дїнпрезпъ къ тоїї ачеїа, карїї дїнъ къ факцїзпъ лїї Кошът, пъ сжпт маї-марї леїїзїдї пентрх ромжнїї, шї ромжнїї пъ ле сжпт даторї къ аскълтаре.

Азїтаїї че зїче Ваї къртръ ромжнїї прїп о прокїетъчїзпне дп 25. Окт. ап. кърг.? Ел зїче, къ зпгърїї ар фї слобозїт де їовъдїе пе ромжнїї, шї ромжнїї дп лок де мълдъмїгъ ар зчїде пе зпгърї.

Къткъ ар фї слобозїт зпгърїї пе ромжнїї дп їовъдїе пъ е дрепт, їаъ слобозїт дпгълдътъ дмпърат, каре деосевїт дела 15. Мардїѳ шї 25. Апрїл. дпкоаче ах дескїс тоате пордїме дмпъръдїеї сале, ка съ еасъ афаръ дїнтржуса дъхъл чел некърат ал деспотїзмълї, шї съ дптре спїрїгъл лїбертъдїї чел ферїчїторїѳ де попоаръ, каре дпсъ зпгърїї нїчї одатъ пъ л'аъ къпоскът, пъ л'аъ чїпстїт, чї deadрептъл і с'аъ пъс дп потрївъ, перекъпоскѳнд алте наїїзпналїтъдїї афаръ де чеа зпгъреаскъ.

Зпгърїї дп контръ, тоатъ вара аъ адъс есекъдїїзпнї пе ромжнїї, 'їаъ зчїс ла Мїхалдї, ла Лона, 'їаъ жефзїт, 'їаъ бълътъ пъпъ ла моарте, ла Мїкъсасъ, ла Арменї, дп Кътшїе шї пе аїреа.

Ромжнїї н'аъ оторжт пе нїчї зп зпгър, пъпъ н'а спжпзърат Ваї пе Алесандръ Бъртжпеанъ, пъпъ кънд н'аъ жефзїт де ноъ Жъкърїле шї аъ пръпъдїт Ваїда-Къ-търашїял къ оаменї къ тот.

Тоате ачесте ле-аъ сферїт ромжнїї къ о ръбдаре ероїкъ.

Маї тоате ачесте с'аъ фъкът фїнд баронъ Ваї комїсарїѳ мїнїстерїал, шї тотъшї ромжнїї л'аъ прїїмїт къ чїпсте дп адънаръ лор дела Блаж.

Іар ел кът ле-аъ респльїт пентрх ачестъ прїї-мїре отеноасъ?

Дпайнте де венїръ ла Блаж ле-а фъгъдзїт бомбе, шї дзпъ ачеъ а спжпзърат пе фрацїї лор. Пентрх че?

Пентрх-къ ле спжпъ ромжнїлор, ка съ се артезе шї еї, къ ачелашї дрепт, къ каре с'аъ армат зпгърїї шї сасїї, шї тот къ ачелашї скопъ.

Аша дар къ че дрепт 'їа спжпзърат? Нътаї къ ачела, къ каре пътъ спжпзъра шї ромжнїї пе домъл комїсарїял Ваї дп адънаръ дела Блаж.

Дар наїїзпъ ромжнъ, търтърїсаскъ їсторїа, н'а авът къдет ръъ нїчї одатъ дп контра наїїзпнеї зпгъреїї,

шї дп ачест апъ дпкъ с'а пъртат ка о вергъръ, шї къ о ръбдаре їсторїеї некъпоскътъ, пъпъ пъ о а скосъ дп къппът факцїзпъ чеа терорїстїкъ, сімїдъо а се фолосі де дрептъл съъ де апъраре шї де ресъвпаре.

Дрепт ачеъ шї їсторїа, чеа че жъдекъ лътеа къ дрептате, шї пъ деспарте ефектъл де къса са, ва пъне пе сфлетъл факцїзпнеї ачестеїа пъстїїръ сателор шї а орашелор, оторърїле челе барбаре, спїнтекаръ копїлор, простїтъръ фемеїлор, шї деморалїсаръ локзїторїлор цереї, каре ле фак зпгърїї шї съкъїї, шї тоате ачеле, къ каре ле ресвпнд ромжнїї дпгържтаїї шї дпвъцаїї дела еї.

Еї аъ апрїнс фокъл; акът дар чїне ва пътеа дмпъта ромжнїлор дакъ арде каса, че аъ апрїнс-о зпгъръл, шї чїне е віна, дакъ ва арде кїар шї пе зпгърї?

Еї аъ рпът їазъл шї аъ адъс асърпъшї потопъл черълї ресъвпторїѳ; чїне ва фї де віпъ дакъ се вор дпнека?

Ачесте обсервъчїзпнї фїе де ажънс ла тоате прокїетъчїзпне, къте аъ дат пъпъ акът, шї орї къте ва маї да баронъ Ваї шї зпгърїї кошътенї.

Фрацїї ромжнїї кънд ва маї ворбї Кошът шї Ваї де фръдїе, кънд въ вор зїче ачестї оаменї, къ 'шїаъ дмпърдїт тоате дрептърїле къ вої, зїтацївъ атъпчї ла фърчїле пъсе пе dealърї шї пе ла фъртърї; адъчеїївъ амїнте пътаї де жеафърїле шї оторърїле дп ачест ап, ка съ въ дпкредїндаїї, шї съ ведеїї къ окїї вострї монъментеле фръдїеї зпгъреїї. Дп зртъ жъдекаїї, дакъ пот съ въ їзвеаскъ дптръ о клїпїтъ, чеї че в'аъ зржт шї в'аъ батжокорїт дптръ о мїїе де апї.

Аъ ажънс дпсъ ла ачест комїтет наїїонал о прокїетъчїзпне датъ къртръ ромжнїї кїар де къртръ домъл Іон Поп де Лемпї (ачеста е пътеле чел адевърат) мїтрополїтъл шї архїеїскопъл ромжнїлор зпїдї къ бісерїка Ромеї.

Пръ сфїндїа са дп ачестъ прокїетъчїзпне дшїїеа дпдръзпнеалъ а дпдемпа пе кредїнчїошї, шї дпкъ токмаї къ къвїнтеле сфїнтеї скрїптерї, ка съ аскълте де ачеїа, карїї пъ аскълтъ де дпшъратъл, ка съ дїпъ къ зпгърїї ачеїа, карїї с'аъ скълат асърпа дмпъръдїеї австрїаче, шї карїї акът шї дп Ардеал съ бат дппротїва ошїлор дмпърътеїї, шї асърпа наїїзпїлор челор кредїнчїоасе дмпъръдїеї.

Пръ сфїндїа са дшїї рїдїкъ гласъл пентрх зчїгашїї сфетнїчїлор дмпърътеїї, шї пентрх зпгърїї чеї къзъдї де мъпа ромжнїлор сімїдї а се апъра пе сіне, їар де кредїнчїошї съї чеї оторждї фъръ нїчї о віпъ пъшї адъче амїнте.

Че е маї мълт! пръ сфїндїа са дпкъ шї аменїпцъ ромжнїлор, къ де пъ вор дїпъ къ факцїзпъ чъ терорїстїкъ, адекъ дакъ вор дїпъ къ дпшъратъл, вор венї дп цара зпгъръскъ мїї де мїї асърпа лор шї дї вор пръпъдї.

Пръ сфїндїа са прекът се веде, пъ връ съ шїї де къртъръ чъ леїїзїтъ а цереї, де дпалтъл ценерарїѳ-командо, каре къртъеїе цара къ дрептъл дат дела дпгълдътъ дмпърат шї дп пътеле дпшъратълї, шї апої къ къвїнтеле с. апост. Павел къртръ Романї кап 13: „Тот сфлетъл съ се сълъпъ стъпжпїлор челор

mai дпалте, кѣчї чел че се дппротїведше стѣлжпїрїлор, лѣї Dsmnezeѣ се дппротїведше“ дї дндеампъ не ромжнї ка съ дїпъ кѣ ачеїа, каре пѣ рекзпоск не ачеастѣ пѣтере лецїзїгъ, ба кїар съ оцеск дппротїва еї. Маї дпколо прѣ сфїнцїа са дндеампъ не кредїнчощї кѣ кзвїптеле с. Петрѣ I. кап 2, 6, 13, 14 ка съ се плече дппѣратѣлѣ шї челор трїмїшї дела джпсзл, шї апої цїне кѣ ачеїа карїї оторжрѣ не трїмїсзл дппѣратѣлѣ дп дїета дїн Пеша, не фелдмаршалѣ комїтеле Ламберг.

Прїн фаптеле ачесте прѣ сфїнцїа са спре неспзса дѣрере шї ршїнаре а нацїзней сале аѣ кѣззт дп пѣкатѣл некредїнцїей кѣтрѣ дпълцатѣл дппѣрат, шї че есте дпкѣ шї маї дѣрерос! врѣ съ аватѣ не ромжнї дела кредїнца ачеѣ, не каре аѣ пѣзїт'о некалїтїт дп тоате тїмпѣрїле, шї съї факѣ кѣлѣкторї де жѣрѣтжпѣтѣл не каре л'аѣ дпоїт дп кжпнѣл лїбертѣдїей.

Комїтетѣл есте копвїнс, кѣ нацїзпѣ ромжпѣ се ва дпфїора де асемїне сфатѣрї але прѣ сфїнцїей сале, пѣ ле ва да крѣзѣтжпїт, шї пѣ ле ва зрїа, чї ва пѣзї некалїтїт кредїнца кѣтрѣ дпълцатѣл дппѣрат, шї ва аскзлата дїн тоате, порзпчїле дпалт. ценерарїѣ-командо.

Кѣ тоате ачесте, кѣ mare дѣрере, дар дїн даторїѣ, прокїамѣ комїтетѣл не тоатѣ нацїзпѣ ромжпѣ, ка съ пѣ се алжпече дела кредїнца кѣтрѣ дпълцатѣл дппѣрат, прїн асемепѣ прокїемѣчїзнї, шї прокїамѣ шї не прѣ сфїнцїа са кѣ тоатѣ серїосїтатѣ, ка съшї ретрагѣ ачеа аполоцїѣ а некредїнчощїлор, шї прїн о прокїемѣчїзне потрївїтѣ кѣ жѣрѣтжпѣтѣл дїн кжпнѣл лїбертѣдїї, съ дндрептезе тот че аѣ стрїкат прїн ачѣ прокїемаре несокотїгѣ.

Фрацї ромжпї! дпкѣ одатѣ, съ пѣ крѣдецї мїнчїзпїлор лѣї Кошѣт, Ваї шї Леменї, кѣ Іелачїї шї чейламцї ценерарї дппѣрѣтѣдї ар фї бѣтѣдї; ачестїа сжпї претѣтїндепѣ дпвїнгѣторї; їар вої дпкрѣзжндзѣвѣ дп дрептатѣ воастрѣ сперадї дп Dsmnezeѣ пѣрїптеле нацїзпїлор, шї фїцї копвїншї, кѣ анѣл 1848 есте чел маї де не зрїтѣ ал тїрѣнїей зпгзрѣдїї, шї чел дїпгѣїѣ ал дпвїереї нацїзпїлор асжпїрїте. Съ трїаскѣ дппѣратѣл пострѣ Ferdinand I.!)*)

Сїбіїѣ 1. Ноетвїрїе (20. Окт.) 1848.

Сїмеон Бѣрнѣдїѣ, Георгїѣ Барїдїѣ,
прешедїнте. секретарїѣ.

*) Coprinsulu polemicu si spiritulu hostile alu acestui actu esitu dela comitetu se pöte explica si respective excusa prea bene dein töte faptele terroristiloru cãte au precessu pãna in acelea dile, cumu si dein coprinsulu si stilulu in care esia prochiãmatiunile si alte acte ale guberniului revolutionariu terroristicu. In cãtu pentru nefericitulu archiereu, comitetulu facea fõrte bene, dëca tienea inãntea ochiloru impregiurarea, cã la ambii archierei le comissese insusi imperatulu Ferdinandu inca dein Iuniu, cã se recunõsca pe ministeriulu ungurescu si se i se supuna; maї incolo, cã pe Lemeni dupa-ce vonise dela Pesteã si romanii nu voiserã a'lu recepe in Blasiu, ilu strimtorara terroristii in Clusiu, unde potї dice, cã elu a scrisu aceea ce i s'a dictatu in pëna, buna-õra cã si mitropolitulu Neofitu in Bucuresci in lun'a lui Iuniu alu aceluiasi anu; in fine cã si celalaltu archiereu se

32. Comitetul nationalu D-lui St. Moldovanu v.-prefectulu din scaunulu Mediasului si alu Seghisiõrei!

Dupa catu cunõsce comitetulu, v.-prefectur'a ce se intinde in scaunulu Mediasului si alu Seghisiõrei, anca nu este organisata dupa cum aru trebui. Dn. Axente Severu, prefectulu legiunei din Blasiu, pe care ilu insarcinase comitetulu cu acea lucrare, gramaditu cu multe trebi, se vede cã n'a avutu tempu de a se ocupa cu cerut'a organisatie. In acësta impregiurare comitetulu te numesce pe Santi'a ta v.-prefectu in acele doue scaune; si te invita cã fara cea mai mica intardiere se pui tõta silinti'a spre a organisa acea v.-prefectura intocmai dupa instructiunile ce ti s'au tramisu intru acëst'a. Cu acësta ocasiune comitetulu iti mai scrie, cã in amendoue scaunele aceste se renduesci in fiacare cate 2 comissari, cari se lucredie cu totu zelulu si activitatea in trebile recrutatiunei, spre a potë dobandi teciori catu se va potë mai multi. Comitetul si acum cã si mai nainte prin alta scrisõre, iti face aducere aminte; cã se nu uiti a scrie comitetului despre ori-ce, catu de desu, si macaru de 2 ori pe septemana.

Sibiiu 24 Oct. (3 Noem.) 1848.

Simeonu Barnutiu m. p. presiedinte.
Aaronu Florianu secretariu. *)

La Nr. 32 a). Длѣї Ст. Молдован вїче-префектѣл дїн сказнѣл Mediasлѣлї шї Сїгїшоарей.

Д. Ценерал Командо прїн ордїнацїзпѣ са ddto. 3 Nov. (24 Окт.) 1848 сѣѣ Nr. 4432 дпкзпоцїнцѣзѣ не Комїтет, кѣ чержнд трѣзїнца а се десфїнца Комїтетѣл Алба сѣперїор, а гѣсїт кѣ кале а дппѣрїцї сателе респектїве не ла сказнеле шї дїстрїктеле дпвечїнате; прїн зрїмаре пентрѣ сказнѣл Mediasлѣлї а хотѣржт сателе зрїтѣоаре: Alsó Gezes, Boja caş Bell, Bürkös, Felsó Gezes, Hidegviz, Ingodally, Istina, Kövesd, Martonfalva, Martontelke, Mihályfalva, Oláh Ivánfalva, Peterfalva, Rovás, Sajko, Saldorf, Szászveszszöd, Vetsérd. Zalakna, шї пентрѣ сказнѣл Сїгїшоарей челе маї дела вале: Almakerék, Beze, Fejéregyháza, Telek, Földszin, Héjasfalva, Kerest, Rudally, Sárpatak, Szászujfalu, Szederjes, Volkány, Zoltány.

Комїтетѣл дѣ ачѣста дп кзпоцїнца Сфїнцїей тале спре а шї кжм съ те регзлез атжт дп трѣбїле мїлїтаре кжт шї челе адмїнїстратїве шї економїче, каре се дїн де вїчепрефектѣра Сфїнцїей тале.

Дп операцїзнеа рекрѣтацїзней с'а фѣкзт регзлѣ ценералѣ, ка дела 150 сѣфлете съ се їа зп рекрѣт.

teniu mortisii de instructiunile luate la Enipontu (Innsbruck), Vien'a, Pesteã, pãna in Octobree, candu br. Puchner ilu provocã se'si alëga una dein doue: ruperea cu Kossuthianii, seu captivitate in Alb'a-Iuli'a. Ci despre acesteã voru esi maї tardiu si alte documente.

*) Originalulu ilu pastrediu la mine.

M. St.

Ащептъм кжт де мъдѣ дин черквл дн каре се дн-
тинде активитатѣ Сфингіеи тале.

Сибіѣ 24 Окт. (3 Нов.) 1848.

Simeon Бърнѣд, прешединте.
Аарон Флоріан, секретар.

La Nr. 32 b). Instrucțiuni.

1) Commissarii dinpreuna cu suboficiirulu si vi-
cetriibunulu voru merge in tóte satele, si voru nu-
mera sufletele dupa protocóle, si voru vedea cât
recruti cadu pe satu, socotinduse un recrutu dela
150 de suflete.

2) Voru conscrie pe totii junii dela 18 pena la
38 de anni.

3) Voru chiema pe quei que voru vrea se intre
de buna voie la militie pe 3 anni, caroru apoi sa-
tenii le voru face scutelele cu care se voru invoii.

4) Daca nu s'aru afla voluntiri, voru trage sorti
mai intaiu din quei que suntu de 18 anni, apoi daca
nu va esi numerulu querutu, voru trece la quei de
19, si apoi la quei de 20 de anni, si asia mai in-
colo, pene se va implini numerulu.

5) Quei que nu voru avea feciorii acasa, si le
va esi sortea, aqueia voru trebui se pue unu altu
omu in loculul recrutului.

6) Din o casa nu se va lua mai multu de unulu,
socotinduse aqueasta si pentru quei que au acumu
fecioru in catane dela recrutati'a trecuta.

Sibiú 3 Noemb. 1848.

Simeon Barnutiú,
presiedinte.

(Va urma.)

Pe langa alte anuntiuri biografice tragemu a-
tentiunea lectoriloru nostriu la

Raportulu cátra Mari'a Sa Domnitoriulu
asupra lucrariloru ministeriului cultelorú si alu in-
structiunei publice din 15. Nov. 1875.

In press'a periodica romana se vedu adesea ce-
le mai diferitorie opiniuni despre starea scóleloru
in Romani'a. Este tempulu cá dupa optu ani se mai
védia publiculu informatiuni esite in acésta cestiune
principale dein pen'a ministrului, mai alesu candu
acesta vine dsa insusi cá se'si insociésca raportulu de
observatiuni critice, asupra caroru apoi citimu in a-
celasiu tempu, anume in „Press'a“ dein Bucuresci
unele critice totu interesante. In marea lipsa de
spatiu, ne marginimu asta-data a scóte dein memo-
ratulu raportu numai

Tabell'a sinoptica a scóleloru satesci dein Ro-
mani'a, infintiate dein fondurile statului, con-
formu noiei organisari in tóte districtele:

Numele districtelorú	Scólele rurale vechi inainte de 1. Septembrie 1875	Scólele rurale astadi in fintia
Argesiu	126	130
Bacau	50	57
Bolgradu	32	38
Botosiani	26	40
Braila	25	28
Buzeu	101	105
Cahulu	12	17
Covurlui	48	52
Dambovitia	80	85
Dolju	105	111
Dorohoiu	29	35
Falciu	29	33
Gorju	117	122
Ialomiti'a	52	60
Iasi	41	45
Ilfovú	66	74
Ismailu	3	4
Mehedintiu	152	154
Muscelu	76	81
Neamtulu	35	45
Oltu	60	70
Prahova	68	79
Putna	27	33
Romanu	55	53
Romanati	67	70
Rimnicu-Saratu	44	47
Sucéva	36	44
Tecuciu	50	51
Teleormanu	70	84
Tutova	70	71
Valcea	114	112
Vaslui	31	44
Vlasica	64	74
	1961	2138

BIBLIOGRAFIA.

Avemu satisfactiunea de a pune in fruntea ca-
thalogului de astadi una dein acelea carti, de care
noi asteptamu celu pucinu de ani treidieci si o ce-
ruseramu la diverse ocasiunii prin press'a periodica.
De multu regularea cantariloru basericesci era do-
rinti'a unanima a acelorú crestini, alu caroru audiú
musicale se infiorá de anarchi'a in care cadiuse mu-
sic'a eclesiastica. Lips'a de uniformitate in acésta
musica se póte caracteriza in cátuva prin cunoscu-
tele expressiuni, pe care le audiai in unele institute:
„Eu cantu pe muntenia, tu canti pe moldovenia, elu
canta pe psaltichia, Petru canta cá in Rusi'a, Georgie
cá la Carlovitiu, Ioanu cá in baseric'a grecésca din
Veneti'a, Simionu cá in cea grecésca dela Vien'a,

Andrieu canta in choru pe harmonia, Nicolae cá la patriarchia si cá pe la santulu Munte etc. etc.

In midiuloculu acestei anarchii vene preas. sa parentele Archiereu Ghenadie, fostu episcopu de Argesiu, membru alu santului sinodu si presedintele comitetului-redactoru alu „Bisericeii orthodoxe romane,” cá se dea in manile toturoru persóneloru basericesci:

„Albin'a musicala. Coprindiendu in sine tipurile cele mai usitate ale Prosomiiloru (Podobiiloru) celoru optu glasuri, facute a se canta intocma cá in grecesce, si Canturi serbatorale dein Triodu, Penticostariu, Octoichu si Minee, aplicate la tipuri intocma cá in grecesce, de Archiereulu Ghenadie, fostu episcopu de Argesiu. Cu binecuvantarea inaltu preasfintitului Archiepiscopu si Mitropolitu alu Ungro-Vlachiei, Primatu alu Romaniei si Presiedinte alu sfantului sinodu, D. D. Calinicu Miclescu. 1875, Bucuresci. Tipografi'a Toma Todorescu. Mantulas'a, strad'a Planteloru Nr. 9. — 8° mare, pag. 216. Pretiulu 3 lei noi.“

Cá unii carii abia apucaseramu a invetia in anii de anteiu ai teneretieloru nóstre cele optu glasuri si troparele pe muntenia, câte unu Cheruvicu si Axionu pe moldovenia dela mosiu-nostru, nu suntemu de locu competenti a ne da nici-o parere despre noulu productu alu venerabilelu archiereu; citindu inse prefaciunea din frunte cartiei, adressata lectoriloru, póte cunósce ori-cine cumu amu cunoscutu si noi, cá auctorulu „in acésta cale inca ne mai calcata intru atáta intindere de vreunu altu romanu, a intempinatu dificultati fórte mari la fia-care pasu atatu din caus'a lipsei de accentu la silab'a propenultima, càtu si mai multu din caus'a prolixitatiei limbei romane, provenita din necapacitatea ei de a forma vorbe compuse cá cea grecesca; cà-ci vorbele compuse in grecesce, dau in romanesce cantitate de silabe indoita si intreita, in càtu nu incapeau tóte silabele in scurtulu spatiu alu melodiei, si a trebuitu se aléga numai vorbele câte incapeau, si care dá si accentulu cerutu de not'a melodiei, si intielesulu textului.“

Dara se binevoiésca a citi ori-cine prefaciunea intréga; éra passagiulu citatu de noi la loculu acesta ilu recomandamu nu numai la cantareti, ci si la poetii, la tradúctorii si preste totu la literatii carii se ocupa de limb'a nóstra. De multu observase fericitulu Eliadu, cá limb'a nóstra pe langa ce nu e synthetica, ci analitica, cá tóte sororile sale, apoi este si camu polisillaba, ceea ce multi dintre scriitori de ai nostrii nu vreu se observe nici pana in dio'a de astadi, apoi adesea, in locu de a mai inpucina, tocma dein contra, mai adaoga sillabe la unele cuvente, fara nici o trebuintia.

Intr'aceea noi ne inchiaiemu recensiuena cu unu altu passagiu alu prefatiunei: „Avemu,” dice auctorulu venerabile alu Albinei musicale, „deplina con-

victiune, cá acésta carte va da o noua impulsiuena musiciei bisericesci, si o va destepta din amortirea in care jace.“

Conventiunea comerciala cu Austro-Ungari'a (textu romanu si francesu dupa textulu oficialu si corectatu dupa originalele aflate la onor. ministeriu de esterne) insocita de espunerea de motive a dlui ministru de esterne, de raporturile delegatiloru din camera si din senatu, precumu si de mai multe discursuri tienute in camera cu ocaisiunea discutiunei acestei conventiuni. Bucuresci 1875. Pretiulu 2 lei nuoi.

Dela ilustrulu si venerabilele nostru vechiu amic in dile rele cá si in dile bune, primimu urtheria Programa.

In tempulu acestu atátu de criticu si nefavoratoriu pentru poporulu romanu, este numai sanetatea si scól'a ce-lu póte ferí de perire. Acesti doi factori binefacatori trebue dara ingrigiti si cultivati din resputeri. Sanetatea se pastrédia déca ne vomu adopera a urma in tóte activitatile nóstre pre càtu se póte legiloru naturei, déca nu ne vomu departá dela dulcele sínu alu mamei nature, care cu o abundantia 'lu intinde ascultatoriloru fii ai sei. Norm'a séu regulele, dupa cari avemu se ne indreptamu in directiunea acésta — si cari ale cunósce cere necesitatea absoluta — ni le da Highien'a. Desvoltarea corporala amesuratu reguleloru highienice, in armonia cu desvoltarea spirituala bineintielésa, ar fi se ni-o dea cas'a parintésca si scól'a. Déra tocma aici e bub'a; cà-ci atátu parintii càtu si invetiatorii cea mai mare parte nu sciu de unde se incepa, cum se pasiésca successive, si unde se se opréscá! Dupa esperienti'a ce mi-am potutu castigá pe acestu terenu in unu restempu mai bine de 25 de ani cá consiliariu si inspectoriu de scóle, in multe scóle de ale nóstre si in diferitele parti ale patriei nóstre, am devenitu la convingere, ca invetiamentulu se propune cum se propune, acusi dupa norme mai multu au mai pucinu didactice, acusi numai dupa o empiria grósa, ucigatória si de talentulu celu mai eminentu, éra educatiunea, adeca desvoltarea corporala si intelectuala a eleviloru dupa regule highienistice-didactice, e departe de a se si numí desvoltare; ea e asia precum o da natur'a ori-carui omu. — Si de unde se fia si invetiatu acésta barbati nostri? Unora le lipsescu cartile, altora cunoscinti'a limbiloru, in cari se afla scrise astfelu de carti.

Cá se ajutu dara desvoltarea copiiloru nostri, fiitoriloru cetatieni — dupa óresi-care norma, dupa óresi-care metodu, atátu in cas'a parintésca de locu dupa nascere, càtu si mai tardiu in scóla, si se o aducu in armonia cu invetiamentulu éra si metodicu asia, cá spriginindu educatiunea invetiamentulu, si invetiamentulu educatiunea, se resulte de aci intarirea

corpului — sanetatea si desvoltarea mintii, mi-am facutu de problema a intreprinde ceva, si acésta intreprindere mi s'a parutu mai ducatória la scopu prin o fóia periodica, in care se dau indigitatiuni despre totu ce atinge sanetatea si scól'a, parintiloru, invetiatoriloru si toturoru barbatiloru, cari se voru interesá de acésta cestiune atátu de ponderósa.

Aflandu dara ajutoriu materialu necessariu pentru acésta intreprindere din partea celoru amentiti, voiu edá o fóia periodica sub numire: Highien'a si scól'a, care se ésa in tóta septeman'a joi'a, in formatu octavu mare, cu pretiu de 4 fl. pe anu, de 2 fl. pe $\frac{1}{2}$ anu si de 1 fl. pe $\frac{1}{4}$ de anu.

Prenumeratiunea se face la subscrisulu in Temisiór'a, mai cu inlesnire prin asemnatiuni postali, éra fóia se va espeda regulatu in tóta septeman'a.

Cá se nu mai insiru multe, insemnu, cá Nr. 1 cuprinde urmatoriulu materialu: 1. Tabl'a votiva, adeca ceea ce a disu lordulu Derby despre introducerea Highienei in scóla. 2. Educatiunea (in genere). 3. Principiale universali ale metodicei. 4. Esercitiale gimnastice elamentari. 5. Esercitiale audiului si ale organeloru vorbirei. 6. Istori'a educatiunei si a invetiamentului la antici, si adeca la hebrei. 7. Date statistice. 8. Miscelle. 9. Din chili'a copiiloru. 10. Tusea si regusial'a la copii.

Suntu rogati dara dd. protopopi, inspectori de scóle, preoti, invetiatori si tóta onorabil'a inteligintia, care doresce desvoltarea si sanarea poporului nostru, a me spriginí in acést'a intreprindere, óresi-cumu grea, dara mie — pàna inca provedinti'a 'mi va mai tiené poterile, cu atàta mai placuta, cá ci nu asiu vré se ducu cu mine in mormentu unu materialu de atàta insemnatate si se-lu ingropu cá si talentulu lenesiului si alu sgîrcitului, fóra a aduce fructe, ci se fructifice cá talentulu servului bunu si credintiosu in-sutitu si inmiitu.

Domniloru colectanti se va da alu diecelea exemplariu cá rabatu.

Temisiór'a, 1 Decembre 1875.

Dr. Vasiciu.

In locu de invitare noua la prenumeratiune

facemu apellu la statutele asociatiunei nóstre, si chiaru la titlulu ei.

„Scopulu asociatiunei e inaintarea literaturai romane si cultur'a poporului romanu in diversele ramuri, prin studiu, elaborarea si edarea de opuri, prin premie si stipendie pentru differitele specialitati de scientia si arte si alte asemenea (§ 2).“

In § 3. se prevede tiparirea si vendiarea de opuri scientifice, precumu si conlucrari speciali ale membriloru asociatiunei.

„Asociatiunea va sustienea o fóia periodica in fascióre nelimitate, destinata pentru publicarea afaceriloru ei si pentru latirea midiulóceloru inaintarei de literatur'a romana si cultur'a poporului romanu (§ 33).“

Secretariulu primariu redige fói'a periodica si organulu de publicitate alu asociatiunei (§ 16).

Unulu din drepturile si datorintiele comitetului este „a primi operatele scientifice trimise si a le censura séu de sine, séu prin censorii ce'i va designa adunarea generala“ (§ 32).

Sciti DV. alu cui spiritu vorbesce mai virtosu din acesti §§-i ai statutelor? La constituirea ei a fostu adunata flórea si lamur'a natiunei, cu mitropolitii si cu toti functionarii inalti in fruntea sa, redactorulu inse alu statutelorú nóstre a fostu mitropolitulu Andreiu baronu de Siaguna, dupa cele trei proiecte elaborate separatu, de Tim. Cipariu, G. Baritiu, Ioanu Puscariu*); si pentru cá natiunea se nu se póta abate usioru dela scopurile acestei asociatiuni, éta cumu isi legà ea insasi vointi'a sa: „Adunarea generale póte propune modificari in statute, inse acésta numai prin voturile din $\frac{2}{3}$ parti ale membriloru presenti, si modificatiunile propuse numai atunci voru avea valóre, déca acelea voru castiga inalt'a aprobare. Inse scopulu si caracterulu Asociatiunei nu va potea devení obiectu alu desbateriloru si alu concludelorú adunariloru sub nici una conditiune (art. 24).“

Ce a voitu natiunea nóstra candu a luatú acésta decisiune in eternu memorabile, si ce a voitu Maestatea Sa Franciscu Iosifu I., candu cu prea inalt'a sa resolutiune din 6 Septembre 1861 a confirmatu statutele nóstre clausulate asia precumu se vede in § 24? Monarchulu si natiunea au voitu, cá limb'a, literatur'a si cultur'a poporului romanu se faca progresse in infinitu. Labor sine fine.

Generatiuni care succedeti celei betrane! Onorati umbr'a redactorului statutelorú din 1861, executati testamentulu ce v'a lasatu adunarea constituanta, si petrundeti-ve de sublimele scopu pe care'lu avuse Monarchulu inaintea ochiloru confirmandu statutele si dicúndu: Asia voiu se fia: poporulu romanu aparatu de sceprulu meu, se'si cultive limb'a si literatur'a, scientiele si artele, industri'a si agricultur'a intru tóta libertatea; éra déca eu totusi ii punu vreo pedeca, aceea este, cá se nu póta face regressu!

Romani, ascultati de acea voce sublime dela 1861; care a esitu din pén'a monarchului vostru! —
Red.

*) Vedi cuventarea episcopului Andreiu Siaguna din $\frac{9}{21}$ Martiu 1861 in actele aceluí anu dela pag. 37 inainte.